

6 juli 2022

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Opmerkelijk... deeltijd en nog openstaande discussies... uit 2012...

1 Inleiding

Het laatste nummer van het studiejaar. Tijd om de deur achter ons dicht te trekken. Relatieve rust. Op weg naar de vakantie. Het is nog steeds een hectische tijd, maar net als bij vele anderen is het simpelweg afwachten hoe alles zich gaat ontwikkelen.

Naast deze nieuwsbrief zorgen we nog wel deze maand voor een LeiDocument over het wetsvoorstel met betrekking tot het gaan gebruiken van 'eenheden van leeruitkomsten'. Helaas wordt het een uitgebreid stuk, gezien de uitkomsten van onze analyse van het voorstel en vooral ook gelet op de toelichting die wordt gegeven. Er zitten toch weer diverse fouten in, taalkundig en juridisch. Laten we die dan maar zichtbaar gaan maken. U heeft dan straks een stuk voor in het vakantiehuis, de caravan, de tent of op het balkon...

2 Deeltijd en comprimeren van het programma

Het is een curieus maar wel heel interessant onderwerp dat we aankaarten. Het sluit namelijk keurig aan bij de oproep die in de afgelopen jaren om de zoveel tijd in een nieuwsbrief is gedaan. Het betreft het gaan kijken naar de variant 'deeltijd' binnen het hoger onderwijs. Na de aanpassing rond de bekostiging ervan aan het eind van de vorige eeuw kan gerust worden gesteld dat er in de wet- en regelgeving niets wezenlijks is veranderd. De variant is uiteraard wel meegenomen in alle algemene aanpassingen, maar aan andere inhoudelijke omstandigheden is niet echt gesleuteld.

Hoe dook dit bericht eigenlijk op? Behoorlijk opmerkelijk, in een overzicht dat recent naar de Eerste Kamer is gestuurd, met nog openstaande toezeggingen van de minister. Men is als OCW kennelijk diep in de archieven gedoken om te bezien wat in het verleden is gebeurd, gekoppeld aan vragen aan het ministerie, en die mogelijk in de vergetelheid zijn geraakt.

Deze toezegging betreffende deeltijdse opleidingen dateert uit 2012, en was gekoppeld aan de angst die er bij de politici bestond over de effecten van de zgn. langstudeerboete. Jazeker. Er was een plan gelanceerd om studenten die uit de nominale tijd liepen, een boete van 3000 euro op te leggen. Die gedachte verdween behoorlijk snel van tafel, maar intussen was de Eerste Kamer wel gealarmeerd. Hier lopen we na wat er toen speelde en vooral waarmee onze huidige minister aan de slag kan gaan. Hoewel, in dat overzichtje aan de EK staat dat het een onderwerp is zonder een concrete deadline (die was er wel in 2012 nl. 2014), dus is geschaard onder punten die 'de permanente aandacht' bij de overheid hebben. Dat is wel heel vaag, dus misschien dat de huidige EK er wel een nieuwe en echte deadline op gaat plakken.

3 Waar was men bang voor... en is men het misschien nog...

In die tijd waren er nog redelijk wat deeltijdse opleidingen in het wetenschappelijk onderwijs. Maar veel universiteiten namen het begrip 'deeltijd' vaak heel letterlijk, dus dat je als student slechts een deel van de studie in de beschikbare tijd, naast een baan, kunt doen. Een driejarige bacheloropleiding werd gewoon in een programma van vijf of zes jaar geprogrammeerd, om toch de studievoortgang te kunnen garanderen. Een restant van die optie is overigens in de wet te vinden, met aan het CvB de keuze om formeel gezien een deeltijdse studie over meerdere jaren te spreiden. Dat vervolgens de bekostiging en andere kaders nog steeds gewoon uitgingen en -gaan van de nominale tijd, bleek echter toch wat voor enige paniek te zorgen.

Het gevolg was dat het aanbod van deeltijdse wo-opleidingen drastisch is ingekrompen, zeker alwaar het aantal studenten al niet over naar huis te schrijven was. Rechten, filosofie, talen, kunst-

geschiedenis en een aantal andere populaire studies zijn gebleven. Maar dan wel noodgedwongen vanwege de plannen om de studenten financieel te gaan straffen. Daar zat dus de kneep voor de EK, kijkend naar het overstappen op een gecompriëerde vorm, met een programma dat past bij de nominale duur. Dat leek de politici, zelf veelal academisch opgeleid en vaak ook bij het hoger onderwijs betrokken, toch echt te gortig. Halveren van de lengte, evenveel studielast programmeren, geen aanpassingen in de vormgeving, geen signaal dat studenten meer tijd kunnen besteden aan de opleiding... kortom, Leiden en andere studentensteden kwamen weer eens flink in last.

Uiteraard zijn we in het digitale verleden gedoken om te bezien wat er nu eigenlijk speelde en of het goed zou zijn als de EK de vinger aan de pols gaat en blijft houden. Hieronder geven we belangrijkste stukjes tekst uit beschikbare documenten in de kaders, met daar tussendoor onze opmerkingen en kanttekeningen

4 Toezegging Comprimeren deeltijdstudies mag niet ten koste gaan van de kwaliteit

Er werd niet gesproken over verkorten of versnellen, zoals dat nu wel veelal wordt gedaan, maar over 'comprimeren'. Dat wil zeggen dat de eenheden worden ingedikt terwijl het aantal studiepunten voor een eenheid gelijk blijft. Tenminste, dat zou het geval kunnen zijn, maar zoals we zullen gaan zien was men bang dat ook allerlei stukken stof overgeslagen zouden kunnen worden of gewoon worden geschraapt. Het comprimeringsproces zou in allerlei gevallen niet helder zijn, maar de senatoren zagen ook wel dat de CvB's eigenlijk gewoon niet anders konden handelen. Maar dat de kwaliteit eronder zou gaan lijden, dat stond eigenlijk wel als een paal boven water, er zo naar kijkende – en waarbij harde woorden als 'fraude' vielen...

Historie

De staatssecretaris van OCW zegt de Kamer, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Koole (PvdA) en Ganzevoort (GL) toe dat het comprimeren van deeltijdstudies niet ten koste mag gaan van de kwaliteit en dat dit aan de onderwijsinstellingen wordt gecommuniceerd. De staatssecretaris heeft deze toezegging tijdens de plenaire beraadslagingen op 12 juni 2012 herhaald en verduidelijkt.

Hiermee werd de basis voor de huidige openstaande toezegging gelegd. Men geeft uiting aan de zorgen, de staatssecretaris (in dit geval, Zijlstra) neemt die over en zegt toe die angst te delen met de CvB's van de instellingen. We nemen aan dat het ook in de richting van het hbo is gebeurd, maar de hogescholen kenden al vanaf het midden van de negentiger jaren van de vorige eeuw nominale studieduren voor hun opleidingen. Daar komen we aan het eind nog op terug.

Kerngegevens

Nummer	T01480
Status	Openstaand
Datum toezegging	17 april 2012
Deadline	1 juli 2014
Voormalige Verantwoordelijke(n)	Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Huidige Verantwoordelijke(n)	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Kamerleden	Prof.dr. R.R. Ganzevoort (GroenLinks) Prof.dr. R.A. Koole (PvdA)
Commissie	commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)
Soort activiteit	Mondeling overleg
Categorie	Legisprudentie
Onderwerpen	comprimeren deeltijdstudie kwaliteit
Kamerstukken	Wet verhoging collegegeld langstudeerders (32.618)

Uit de stukken

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks):

[...] Het effect van het comprimeren van opleidingen via vrijstellingen en dergelijke staat haaks op het vasthouden aan het aantal studiepunten en op het vasthouden aan het niveau. Als het de bedoeling is om de deeltijdopleiding in hetzelfde aantal jaren te halen, dan kan dat alleen door het niveau te verlagen. Voor een deel gebeurt dat ook, bijvoorbeeld bij de verkorte bacheloropleidingen die worden vervangen door pre-masters. Dat is inderdaad een snellere route. Op die manier wordt voorkomen dat mensen in de verkorte bacheloropleiding tegen hun loopjaren aanlopen, maar het niveau wordt op die manier wel verlaagd. Vanuit het gezichtspunt van de kwaliteit van opleidingen vind ik dat een buitengewoon ongewenst gevolg van deze wet. [...]

Hier wordt ook nog gesproken over het geven van vrijstellingen, om maar aan de nominale duur van het programma te komen. Daar zit toch een hele specifieke gedachte achter nl. dat hetgeen in een wetenschappelijke opleiding aan de orde komt en door de professoren wordt behandeld en derhalve wordt gedoceerd, onder geen enkele voorwaarde als zodanig in de praktijk kan worden geleerd en beheerst, op de wijze die een universiteit nastreeft bij het academisch handelen. Het zou derhalve een gruwel voor de wetenschap zijn als er mensen afstuderen – en dan ook nog naast hun werk, wat al lastig te verteren kan zijn – met een soort halve kennis van zaken. Anders gezegd, de kwaliteit van opleidingen zou daarmee sterk gaan teruglopen.

Het gaat dus om een soort noodsprong, zo wordt aangegeven, van de universiteiten om te voorkomen dat hun studenten door het programmeren en dus het handelen van de instelling, tegen een stevige boete aan zouden gaan lopen. Dat zou een verwijtbaar gedrag zijn, gezien vanuit de student, en die zou dan aankloppen bij het CvB om een driejarige route gaan eisen. Of... de overheid zou dit alles niet moeten doorvoeren. Dat was de staatssecretaris niet van plan, dus werd die bal bij de CvB's neergelegd. En daar ligt deze nog steeds... niet vanwege de langstudeerboete, maar wel door het feit dat deeltijdse opleidingen niet meer zes jaren omvatten... Wat dan, hoe is dit toch wel gebeurd... een onderzoek waardig?

De heer **Koole** (PvdA):

[...] In debatten in de Kamer heb ik er eerder op gewezen dat comprimeren ertoe kan leiden dat opleidingen versneld worden of instellingen nog meer dan zij nu al doen vrijstelling geven. In de brief zegt de staatssecretaris dat in feite ook. Ik heb in de Kamer gewaarschuwd voor het gevaar van nieuwe diplomafraude.

De instellingen geven vrijstellingen. Dat kan voor de instellingen een perverse prikkel zijn. Het scheidt de instellingen werk en ondertussen kunnen studenten eerder afstuderen. Dat is echt kwaliteitsverlagend. Dat moeten wij niet willen. Er wordt veel te gemakkelijk gezegd: comprimeren, de instellingen zijn verantwoordelijk. Dat kan echt desastreus gevolgen hebben. Ik heb toen aangegeven dat ik mij wel een paar opleidingen voor de geest kan halen waarbij het die kant al op gaat. Ik wil dat niet bevorderen, zeker niet voor deze groep studeerders. Ik zou daarvoor niet snel kiezen. Het risico van kwaliteitsverlaging is echt reëel. [...]

Hier wordt nog een stap verder gegaan. Er wordt gesteld dat het geven van onterechte vrijstellingen voor onderdelen die eigenlijk gewoon moeten worden gevolgd, leidt tot een vorm van fraude. Een kwalitatieve fraude, al dan niet noodgedwongen vanwege de voorstellen en maatregelen.

U leest het zelf, door de ogen van een zeer bezorgde senator. Het is iemand die kennelijk al in de praktijk ziet gebeuren waarvoor wordt gevreesd, met het indikken van het programma zonder dat er mogelijk een haan naar kraait. Kan de overheid dit ook alsnog gaan controleren, via een analyse van de veranderingen? Heeft de NVAO iets gemerkt als het gaat om het niveau en de kwaliteit?

Dit laatste lijkt ons te maken hebben met de toezegging. Is het echt zo dat de programma's zijn uitgekleeft, er in het wilde weg op basis van werk- en levenservaringen en andersoortige scholing vrijstellingen worden verleend en daarmee de vereiste kwaliteit wordt aangetast? Het genoemde risico moet kennelijk in een of andere context worden gezien en gemonitord, als de minister aan de toezegging gehoor gaat geven. Mogelijk dat hij stelt dat de opleidingen altijd de accreditatie hebben doorstaan, maar misschien zijn er toch kanttekeningen bij te plaatsen, om van te leren.

Staatssecretaris **Zijlstra**: [...] De heer Ganzevoort en de heer Koole vragen in hoeverre comprimeren leidt tot kwaliteitsverlaging. Dat is de stelling die wordt neergelegd. De heer Koole waarschuwt daarbij nog voor diplomafraude of -inflatie.

Er zou te gemakkelijk zijn opgeroepen om te comprimeren. Het omgekeerde geldt echter ook: er is veel te gemakkelijk een verlenging van studieduur neergelegd. In het hbo studeert meer dan 80% van de deeltijdstudenten op tijd af.

Het gaat hierbij om een duidelijk geponeerde stelling, en zoiets moet eigenlijk wetenschappelijk worden onderbouwd, met een bewijs. Dat is mede een onderdeel van de toezegging, met een deadline van twee jaren later.

Het is wel interessant dat Zijlstra stelde dat de universiteiten – hoewel de optie in de wet staat – te snel hebben gemeend dat een deeltijdse wo-student naast het werk niet meer dan de helft kan doen van wat een voltijdse student krijgt voorgeschoteld. Puur op basis van de wetgeving is dat echter wel zo aangezien een deeltijdse student niet verplicht is om een relevante baan ernaast te hebben. Daarnaast gaat de wet uit van een studielast van 40 uren per week en met een baan van 38 uren zijn er niet veel mensen die 78 uren voor een langere periode kunnen invullen, ook nog naast alle sociale activiteiten. Een halve studie vraagt 20 uren per week en daarmee komt de last op 58 uren, te verspreiden over 6 en misschien wel 7 dagen... Maar ja, dan geldt die constructie wel voor een duur van vier, vijf of zes jaren.

Dus speelt Halbe Zijlstra de kaart van de vrijstellingen en eigenlijk ook het combineren van de studie met bepaalde werkzaamheden. Hij wijst op het hbo waar men er kennelijk wel in slaagt om zich te houden aan de nominale duur voor de programma's, en waarbij de studenten wel met (gemiddeld) 20 uren per week uit de voeten kunnen. De vraag die dan boven de markt blijft hangen is hoe men dat flikt in het hbo, zonder dat de kwaliteit is en wordt aangetast.

Aan het eind geven we hier nog een korte beschouwing bij...

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks): Voorzitter. Dat is niet vergelijkbaar. Een van de grote punten is dat in het hbo veel beroepsverdiepende opleidingen worden aangeboden. Mensen komen dus met verschillende ervaringen en kwaliteiten binnen en afhankelijk daarvan kunnen vrijstellingen worden verleend. In het wo is dat voor een deel ook het geval. Voor een deel beginnen mensen echter via de deeltijdroute aan een primaire academische kwalificatie. Zij gaan rechten studeren terwijl zij eerst iets heel anders hebben gedaan. Zij kunnen niet allerlei vrijstellingen krijgen. Zij moeten gewoon die hele route volgen. Daar kan er niet gecompriemd worden.
[...]

Hij zegt dus nogmaals dat veel aspecten van een wo-studie niet eerder en elders kunnen worden geleerd. Er zijn wel wat vrijstellingen mogelijk maar niet zo dat er op grote schaal sprake kan van een verantwoorde indikking.

Wat echter wel van belang is hierbij mee te nemen is de grondgedachte die is gehanteerd bij het opstellen van een systeem met een deeltijdse variant nl. het bieden van kansen aan werkenden om alsnog een ho-diploma te gaan verwerven. Het is daarmee ook tweede-kans-onderwijs, eveneens als iemand met die ho-opleiding een geheel andere kant op wil. Dan is het simpelweg zo dat er in het algemeen niet veel vrijstellingen te geven zijn – los van werkzaamheden die tijdens de studie worden ingebouwd, gelet op het karakter van het beoogde beroepenveld en kijkend naar meer algemene competenties en leeruitkomsten.

De heer **Koole** (PvdA): [...] In aanvulling daarop zeg ik nog dat er bovendien een signaal naar de instellingen moet gaan dat voor degenen die zich hebben ingeschreven voor een studie die zij in beginsel, in algemene zin konden afronden, niet de eisen mogen worden teruggebracht door vrijstellingen te geven. De kwaliteit van de studie moet intact blijven. Studenten die door de organisatie van de studie automatisch meer dan een jaar erover moeten doen, kunnen een beroep doen op het profileringsfonds.

Degenen die al bezig waren met de wo-studie en dus op voorhand wisten dat ze vijf of zes jaar aan de bak moesten, mochten dus niet de dupe worden van een besluit dat invloed heeft op hun eigen situatie. Daarom de oproep om die studenten gewoon hun gang te laten gaan en vervolgens schadeloos te stellen – mocht in formele zin de boete toch wordt opgelegd.

Maar het gaat hierbij toch vooral om de aantasting van de kwaliteit, met de waarschuwing aan de CvB's dat ze niet in de opleiding moeten gaan snijden, om maar tegemoet te komen aan de eisen

van de overheid. De langstudeerboete is alweer in 2013 in de prullenbak verdwenen, maar het is nu gewoon zo dat ook de deeltijdse wo-opleidingen een nominale lengte hebben gekregen, met hun eigen gezicht. Maar mogelijk dat de toezegging om er weer eens naar te gaan kijken, toch enig licht kan werpen op wat er sinds 2012 is geschied. Het kan ook zorgen voor een bepaald leer-effect...

Staatssecretaris **Zijlstra**: Ik denk dat wij daarop in de praktijk zullen uitkomen. De studenten die al bezig zijn met een deeltijdstudie zijn al een stuk op weg. Comprimeren is voor hen al veel moeilijker. Instellingen zijn nu al bezig om aan studenten die nog gaan beginnen aan een deeltijd-studie opleidingen gecomprimeerde aan te bieden. Ik vind dat overigens gewoon een goede ontwikkeling. Het hoeft niet over een langere tijd te worden uitgesmeerd dan nodig is. Voor de groep die al bezig is, is een opleiding moeilijk nog te comprimeren. Wat al achter de rug ligt, valt immers niet meer te comprimeren. Daarvoor geldt gewoon de generieke regel die de voorzitter net keurig heeft verwoord dat als men er qua studeerbaarheid overheen gaat, men in principe in aanmerking komt voor een tegemoetkoming uit het profileringsfonds. Dat moet dan wel komen door de vormgeving van de studie.

Zijlstra poneert hier een aantal zaken waarvan niet zeker is of daarnaar ook uitgebreid onderzoek is gedaan, dus naar de effecten van het aanbieden van een studie in de nominale tijd en of daarmee ook het een en ander is veranderd.

Hij stelt dat er niet onnodig lang moet worden gedaan over een studie. Zes jaren is in het huidige tijdsgewricht een 'eeuwigheid'. Het kan dus best zo zijn dat de studenten die nu gewoon nominaal studeren zonder meer in staat zijn om aan de eisen te voldoen, ook als het werk een heel ander karakter kent. Hoewel, veel van de huidige deeltijdse wo-opleidingen kennen een sterk algemene insteek, sterk te combineren met zaken die ook het sociale, maatschappelijke en economische leven zijn terug te vinden. En als ze als student er zelf voor kiezen wat minder te doen in een jaar, dan is er geen stok achter de deur gezet. Ze moeten wel steeds collegegeld betalen, de universiteit loopt uit de bekostiging, maar ja, dat is dan een kwestie van rekenen als CvB. Overigens zou men die studenten kunnen laten meedoen aan het 'flexstuderen', dus betalen per bundel van studiepunten...

Toch betreft het wel een paar zaken die in een specifieke analyse van hetgeen in de afgelopen tien jaren heeft plaatsgevonden, kunnen worden meegenomen.

De **voorzitter**: Niet door de vormgeving van het privéleven. Ik noteer graag nog dat deze commissie wel zegt dat het comprimeren van deeltijdstudies niet ten koste van de kwaliteit mag gaan. Staatssecretaris **Zijlstra**: Ik kan het daarmee alleen maar eens zijn.

Interessante interventie van de voorzitter van de onderwijscommissie in de EK. Het betekent simpelweg dat iedereen die een deeltijdse opleiding wil volgen, dit naast de baan en dus ook parallel aan het privéleven moet kunnen doen. Elke ingreep die de opleiding vraagt van iemand om in het werk of in de vrije tijd iets te doen ten dienste van de studie, is in principe 'onredelijk'. Zeker als het leidt tot studievertraging, is het een vorm van verkeerd handelen van de instelling.

Maar de conclusie is vervolgens dat het comprimeren van een deeltijdse opleiding niet ten koste mag gaan van het niveau en de daarvoor gevraagde borging van de kwaliteit. Dat is dus nu juist hetgeen is toegezegd in 2012 maar nog niet heeft geleid tot een bijpassend onderzoek, op een nader te bepalen wijze.

Vraag is wat de huidige minister gaat doen, ondanks de kanttekening dat dit aspect volgens de overheid een voortdurende aandacht heeft. Moet het niet gewoon een keer van de lijst worden gehaald of komen we dit punt elk jaar weer tegen?

5 Hoe zit het dan met het hbo?

Hoewel de discussie in 2012 eigenlijk het deeltijdse onderwijs als geheel betrof, ging de aandacht vooral uit naar de universiteiten. Zijlstra gebruikte zelfs het argument dat het in het hbo best goed ging met het afstuderen in de nominale tijd.

Het lijkt dan goed om kort te schetsen hoe de indikking in het hbo heeft plaatsgevonden – om toch ook even naar de huidige situatie te kijken.

Eerst zes jaren...

Tot het begin van de jaren negentig waren de deeltijdse opleidingen vaak zes jaar in het hbo, vooral omdat bij de invoering ervan een hbo-opleiding drie jaar duurde. Ook toen werd het deeltijdse karakter letterlijk genomen, dus het maar de helft van de opleiding kunnen doen in een studiejaar. Maar op een gegeven moment werd het hbo vierjarig door het toevoegen van de stage en de afstudeerfase. Dat kostte de overheid overigens niet veel meer aan budget, gezien de opzet van deze componenten, los van de vaste kosten die deze uitbreiding met zich meebracht.

Voor de deeltijdse studenten werd vastgesteld dat ze hun stage binnen het werk konden doen, net als het afstudeerproject. Maar ja, tweedekansers konden dit niet realiseren. Een oplossing was onder meer om de stage pas na vier jaar te doen, mogelijk in een nieuwe baan, om dan formeel het diploma uit te reiken. Echter, het aldus nog meer verlengen van een studie paste niet meer bij de dynamiek op de arbeidsmarkt en de bereidheid van mensen om in scholing te investeren.

Interessant is ook nog wel om te vermelden dat in het begin deeltijdse opleidingen alleen maar mochten worden verzorgd na 18.00 uur en op vrijdag na 15.00 uur. Men wilde kennelijk voorkomen dat hogescholen toch lessen overdag en dus voltijds gingen programmeren. Opmerkelijk, in het huidige tijdsgewricht bekeken. Hoewel...

Overgaan op de nominale duur

Begin negentiger jaren werd besloten om de deeltijdse hbo-opleiding (nog geen naam zoals de Bachelor, maar gewoon HTS, HEAO, HBO-V, noem maar op) eveneens in vier jaren te gaan aanbieden, eventueel met die stageverlenging als optie. Er werden nieuwe vormgevingen bedacht om dit mogelijk te maken. En jazeker, een vorm van comprimeren. Maar de crux was dat de doelgroep gemiddeld boven de 30 jaren oud was, met een bonk levenservaring, een sterke gemotiveerdheid bezittend en ook met werkervaring die kon worden ingezet bij de aanpak van veel praktische elementen van de opleiding. Voor alle duidelijkheid, een relevante baan was niet vereist, maar zoiets hielp wel mee om voor bepaalde eenheden en ook de stage vrijstelling te kunnen aanvragen.

Onderzoek Inspectie in 1995 naar kwaliteit deeltijd

In 1995 hebben de aanbieders van deeltijdse opleidingen, vooral werkzaam in de economische sector, zelf het initiatief genomen om de Inspectie voor het hoger onderwijs onderzoek te laten doen naar de kwaliteit van de deeltijdse hbo-opleidingen en het niveau dat dient te worden gerealiseerd. Denk eraan dat er toen nog geen NVAO was en dat er simpelweg werd gewerkt op basis van zelfevaluatie en beoordelingen die landelijk periodiek door de vereniging van hogescholen werden georganiseerd, per groep opleidingen.

Doelgroep komt aan z'n trekken...

De uitslag van het onderzoek was positief, in die zin dat de onderzoekers van de Inspectie van het onderwijs tot de conclusie kwamen dat de weg naar het eind van een opleiding duidelijk verschilde van hetgeen in de voltijdse opleidingen gebeurde (dual bestond nog niet), maar dat er met het eindniveau en de kwaliteit van de afstudeerprojecten helemaal niets mis was. Een van de zaken die daarbij werd aangedragen dat de studenten supergemotiveerd zijn door de vormgeving, het moeten presteren naast hun baan en in de 'eigen tijd', en door het werken in groepen 'gelijkgestemden', om daarmee snel te kunnen schakelen en met elkaar te kunnen sparren. Juist die complete insteek, met mensen die al wat ouder zijn en hun ervaringen nadrukkelijk mogen gebruiken, maakte het mogelijk om met minder colleges, meer zelfstudie en praktische opdrachten toch veelal nominaal af te studeren.

Geen discussie over studielast

Er werd toen al nadrukkelijk niet gesproken over de studielast en de 40 uren per week studeren (toen nog werkend met 42 punten per studiejaar). Dat was een verrassende insteek van de Inspectie die daarmee aan de overheid kon laten zien dat het concept 'deeltijd' zonder meer effectief was en kan zijn. Het oordeel was daarmee een stevige steun in de rug van de aanbieders van deeltijds hbo.

Jongere instroom in deeltijd

Wat vervolgens gebeurde was dat de studentenpopulatie in deeltijd snel gemiddeld een stuk jonger werd. Het werd steeds meer nodig voor veel mensen om zich zo snel mogelijk te laten bijscholen.

Maar daarmee werden de groepen een stuk gemêleerder, zelfs met jongeren die nauwelijks enige werk- en levenservaring hadden opgedaan. Dat leidde tot klachten van de oudere studenten die het groepswork juist zagen als het kunnen delen van ervaringen om aldus snel tot de kern van een probleem te kunnen komen.

Naar duaal...

Wat vervolgens gebeurde was een duidelijke roep vanuit het deeltijdse hbo om voor die groep jongeren en jonge werkenden een eigen insteek te gaan kiezen. Dat leidde mede tot het instellen van duale opleidingen in het hbo (en na een aantal jaren ook in het wo). De doelgroep kon daarmee een alternatief worden geboden voor voltijdse opleidingen, gelet op die drang om toch een baan te zoeken en daarbij tevens te studeren in een meer praktische setting.

Die positionering van 'dual' is mede terug te vinden voor het feit dat de regelingen voor de bekostiging, het kunnen hebben van studiefinanciering en andere aspecten van een studie voor voltijd en dual gelijk zijn. Deeltijders kregen en krijgen geen studiefinanciering. Wel werd de bekostiging van deeltijds hbo gelijkgetrokken met voltijd en dual, waar het eerst maar om 50% ging (met ook maar half zoveel colleges en studietijd...).

Duidelijke dynamiek

Kijkend naar bovenstaande zaken moet worden geconstateerd dat voor deeltijd (voor ouderen en ook als tweedekans-onderwijs) en dual (werken in dienst van de studie, de gehele week) in de afgelopen jaren van alles is veranderd. Dat is vooral gedaan onder druk en op initiatief van de hogescholen zelf. Een paar zaken:

- Deeltijd ook voor schoolverlaters, vooral het mbo, terwijl het eigenlijk gaat om een duale aanpak;
- Dual ook inzetten voor werkenden, dus niet studeren en dan werk erbij zoeken, maar omgekeerd en dan mogelijk ook vier jaren lang, in de wetenschap dat de studielast-eisen niet zijn aangepast (want het ging oorspronkelijk om jongeren);
- Eisen van werkervaring voor toelating tot deeltijd, hetgeen formeel niet mag – en daarmee een groep tweede-kansers uitsluitend;
- Eisen van een baan, vast en met een bepaalde minimale omvang en relevant voor een deeltijdse opleiding, hetgeen alleen maar mag als dit absoluut niet anders kan (denk aan wat er voltijds gebeurt), hetgeen valt onder werkplekieren;
- Mengen van deeltijd en dual, hetgeen kan als het formeel een duale opleiding is want delen daarvan kunnen altijd deeltijds en ook voltijds worden ingevuld;
- Spreiden van deeltijdse Ad's over meerdere jaren, omdat dit qua bekostiging alleen maar winst oplevert, ook als het eigenlijk een dual traject is maar waarvoor die spreiding wettelijk niet is toegestaan als een formele vormgeving.

Stelsel herzien...

Kortom, het stelsel met varianten is aan herziening toe. Het wetsvoorstel voor de leeruitkomsten laat zien dat de wetgever hierdoor zelf ernstig in de knoei komt, mede door voltijd daarin niet mee te nemen. Dual dus wel, maar dan gaat het om een vorm die als variatieop voltijd is ingevoerd. In een LeiDocument hierover komen we uitgebreid om dit aspect terug, eigenlijk met de boodschap om het wetsvoorstel in te trekken en te gaan bezien wat nu eigenlijk het probleem is en wat een adequate aanpassing zou kunnen zijn.

Veel mensen zeggen dat je eigenlijk alleen maar over 'opleiding' moet praten en de inrichting ervan dient te gaan afstemmen op een doelgroep. En dan de competenties en leeruitkomsten gebruiken voor units en credits... Meer hierover in een komende fase, om de discussie te voeden.